

Proměny kněžské identity po roce 1948

Petr Husák

Problematika proměny kněžské identity po roce 1948

- stručné představení výzkumu problematiky kněžské identity
- metodologické otázky
- základní parametry kněžského života po roce 1948
- kněžské generace, skupiny a typy
- typ „kněz kolaborant“
- typ „kněz skryté církve“ a nové chápání kněžství
- existuje předkoncilní a pokoncilní kněz?

- **Stručné představení výzkumu problematiky kněžské identity** (konec 19. století, 20. století)
 - Člověk na Moravě
 - projekt CDK: Problematika kněžské identity ve 20. století: český a slovenský příklad
 - disertační projekt Miroslavy Solárikové: oral history
 - Proměny kněžské identity v prostředí českého katolicismu v letech 1890-1938

Dva důležité kontexty

- kontext reality komunistického režimu, jehož oficiální ideologií byl dialektický materialismus, marxismus a ateismus, šlo tedy o režim církvi zásadním způsobem nepřátelský, snažící se činnost a působení kněží maximálně omezit
- kontext změn v církvi a ve společnosti – snaha hledat nové formy vztahu církve a moderní společnosti – výzva idejí II. vatikánského koncilu

Základní parametry kněžského života po roce 1948

počty bohoslovců:

- 1948 – 777
- **1950 – 138**
- **1964 – 63**
- 1967 – 115
- 1968 – 262
- 1969 – 269
- 1976 – 111
- 1983 – 162

Převzato z: Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2013, s. 113.

Základní parametry kněžského života po roce 1948

- celkem v letech 1948 – 1989 vězněno zhruba **450** diecézních kněží
- **stárnutí a pokles počtu kněží:**
 - **1925 – 5985**
 - 1937 – 4226
 - 1948 – 2934
 - **1955 – 2576**
 - 1960 – 2321
 - 1968 – 1978
 - 1980 – 1739
 - **1987 – 1462**

Převzato z: Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2013, s. 122.

Kněžské skupiny dle vztahu ke komunistickému režimu

- kněží muklové, „pétépáci“, kněží ze skryté církve
- kněží ze „šedé zóny“
- kněží kolaborující

Převzato z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Plojhar,
<http://www.radio.cz/fr/rubrique/miroir/le-sejour-provisoire-des-soldats-sovietiques-en-tchecoslovaquie-a-dure-23-ans>,
http://www.allposters.cz/-sp/Father-Josef-Plojhar-Plakaty_i7134406_.htm

Kněz „kolaborant“

Příklad Josefa Plojhara

„Rodící se socialismus dal církvi novou úpravu hmotných poměrů a tak i novou základnu k jejímu rozvoji. Toto zabezpečení mohlo vyrůst jen z velkého chápání potřeb církve, jakého je schopen jen socialistický řád. (...) Víme dobře, jak za kapitalistického řádu žilo mnoho kněží nuzně a bídě. Církev měla sice majetek, ale jeho nerovnoměrné rozdělení na několik jedinců z církevní hierarchie a nehospodárný provoz zaviňoval, že velká část kněžstva měla jen velmi nepatrné příjmy z církevních úkonů nebo kongruální příspěvek.“

Budujeme socialismus (1952), s. 71-72.

Typ „kněz skryté církve“ a nové chápání kněžství Příklad Felixe Davídka (1921-1988) a společenství Koinótés

Typ „kněz skryté církve“ a nové chápání kněžství Příklad Felixe Davídka (1921-1988) a společenství Koinótés

Příklad identity „tajného kněze“:

„Je to pastorační tichého apoštolátního příkladu, ve kterém kněz mezi námi bere na sebe veškerou lidskou činnost, ať už jako dělník, úředník, učitel anebo jinak lidské společnosti sloužící pracovník. Získává Boží lid nenápadným příkladem, vnášejícím mezi něj pokoj, důvěru, naději, lásku, radost, ale především víru. Nevyčleňuje se v nejmenším z prostředí, ve kterém žije a pracuje, které v mešní oběti denně pozvedá k rukám svého nebeského Otce. Osobně stojí co nejbližší lidem, aniž by potřeboval mnoho slov, nanejvýš tam, kde si o ně někdo řekne. Je to pastorační osobní, živá a neustálá...“

**Povolání ke kněžství i k manželství. Rozhovor s Otcem Josefem Javorou.
Připravil Petr Fiala. Proglas 1992, č. 8, s. 9.**

Typ „kněz skryté církve“ a nové chápání kněžství Příklad Felixe Davídka (1921-1988) a společenství Koinótés

„Svěcení ženy dnes lidstvo potřebuje a doslova na to čeká. Církev by tomu neměla bránit. (...) Kdybychom to charakterizovali psychologicky, tak (společnost) poznává, že jí něco schází. Potřebuje tuto službu ženy jako speciální nástroj pro posvěcování druhé půlky lidstva. Jako by současné posvěcování světa bylo už nedostatečné. Nejde nám o nic, než o consecratio mundi, posvěcování světa.“

Přepis několika vybraných pasáží z Davídkovy řeči na synodu. Strojopis. – převzato z publikace: Fiala, Petr – Hanuš, Jiří: Koinótés. Felix Maria Davídek a skrytá církev. Brno 1994, s. 108.

Existuje předkoncilní a pokoncilní kněz?

- „Úřad, který koná kněz, jest úřadem o sobě nejideálnějším, nejsvětějším, andělským. Pro tento úřad vystavěla církev ideální k nebi se pnoucí dómy, kam snesla všecko, co štědrost přírody, co vynalézavost umění lidského má krásného, trvalého, vznešeného. A jen tam chce, aby kněz pravidelně konal úřad svůj. Pro výkony téhož úřadu kněžského vynašla církev ideální již o sobě nebeskou řečí mluvící roucha, kterými kněz jest oděn v okamžicích posvátných. Ustanovila při svatých úkonech a takořka zlatými vážkami vyměřila každý krok, každý pohyb kněze, dávajíc mu rubriky, ve svědomí zavazující. Zachovala si i pro tento úřad svoji tajuplnou posvátnou mluvu.“
- „Mezi knězem, zástupcem Krista, a mezi světem je propast ničím nepřeklenutelná.“
- „Odsouzení jsme ku samotě (...). Netřeba tu mysliti jedině na celibát. Ten je vlastně jen posledním, konsekventním článkem celé řady. Tím, co kážeme, kam jiným pomáháme, po čem se snažíme: stavem svým odkázáni jsme státi mezi nebem a zemí, mezi časem a věčností, mezi člověkem a Bohem. My jsme největší, nejzásadnější, nejnesmiřitelnější samotáři...“

- „...je nutné *upravit* kněžské sebepojetí podle reálné situace, v jaké je dnes vztah lidstva ke Kristu. (...) Jiný kněz! V čem? V jiném *sebepojetí*, sebezporozumění. Jaké bylo naše nebo je naše sebepojetí, to je, čím se cítíme sami v sobě a v lidské společnosti? Myslím, že jsme se cítili a cítíme – kupodivu – v dobách víry méně lidmi z víry, ale převážně, ne-li jenom, institučními činiteli (a myslím zde na institučnost lidskou, ne božskou). Necítíme se víc nebo jenom církevními činiteli, funkcionáři, úředníky, obřadníky, učiteli? (...) Toto cítění se tak vžilo, že je považujeme za náležité, legitimní a přímo povinné. (...) Jestliže stačilo dříve, dnes nestačí. Stav je málo, úřad je málo. (...) Z kněze více institučního se má stát opět knězem zejména *charismatickým*. To je velký přerod, to je – teologicky, psychologicky, společensky, projevově – jiný kněz!“
- „Doposud jsme kněžími stavovskými, to je stavem. To asi přestane. Velcí teologové dnešní doby se už jasně vyslovují (doslova jsem to četl), že je odzvoněno kněžství jakožto společenskému stavu. Nevím ovšem, zda kněží budou ještě dále dlouhou dobu pracovat jako jiní lidé na svém kněžském zaměstnání. Ale ponenáhlu bude tento stav vymírat – jak už se ostatně děje. Máme-li budoucnosti zachovat Kristovu víru, budeme muset žít jako druzí lidé. Kněžství nebude zaměstnáním, **bude pouze povoláním**. Lidé čím dál tím více chtějí kněžství nezaměstnanecké, chtějí kněze žijící vnitřně kněžsky a navenek lidsky, lidově.“
- „Ještě příliš vidíme svou církev a celé křesťanství jako určitý výsek, všechno je v nějaké klerice nebo kazuli, v nějakém posvátném prostředí. I v civilním prostředí jsme svým rouchem, svým kolárem pořád něčím jiným, nějak vedle, něco tím stavíme mezi svět a sebe. Nejen ovšem rouchem, ale i smýšlením, odcizením. Nyní bychom to měli odklerikalizovat.“

Existuje předkoncilní a pokoncilní kněz?

- **Text Františka Xavera Nováka (1859-1935): Pohledy do života bohoslovců a kněží. Brno 1902.**
F. X. Novák patřil mezi konzervativně laděné kněze, po roce 1918 jeden z předních kritiků kněžského reformního hnutí
- **Text Jana Evangelisty Urbana (1901-1991): Duchovní slovo pro dnes a zítra. Z teologicko-pastoračního kursu roku 1969. Kostelní Vydří 2004.**
J. E. Urban, františkánský kněz, jeden z nositelů duchovní obnovy českého katolicismu ve 30. letech 20. století, rozvíjel myšlenku laického apoštolátu a organizoval tzv. Studium catholicum, 1950-1963 vězněn, kolem roku 1968 se výrazně angažoval ve formaci kněží

„Koncilní“ kněží a „koncilní“ obrácení

- Příklad kněze **Bonaventury Bouše**:

„Moji staří přátelé Vám mohou dosvědčit, že jsem až do začátku šedesátých let víceméně lpěl na strukturách a naukových formulacích, jak se vyhranily po Tridentinu, a zvláště po 1. Vatikánu. Jestliže jsem se těchto zdánlivých jistot postupně vzdával, byl jsem k tomu přinucován svou životní situací – ne ovlivněn nějakou osobností. Začal jsem tápat po nové cestě od chvíle, kdy jsem začal prakticky i teoreticky poznávat, že se nesmím a ani nemohu zajišťovat nějakou ideologií...“

Převzato z: Novotný, Vojtěch: „Běda církvi...“ Bonaventura Bouše burcující. Praha 2012, s. 86.

Literatura:

- Denzler, Georg: Dějiny celibátu. Brno 2000.
- Fiala, Petr – Hanuš, Jiří: Koinótés. Felix Maria Davídek a skrytá církev. Brno 1994.
- Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2013.
- Novotný, Vojtěch: „Běda církvi...“ Bonaventura Bouše burcuující. Praha 2012.
- Zulehner, Paul Michael - Hennerspreger, Anna: „Sie gehen und werden nicht matt“ (Jes. 40, 31). Priester in heutiger Kultur. Ergebnisse der Studie PRIESTER 2000. Ostfildern 2001.
- Gautier, Mary L. – Perl, Paul M. – Fichter, Stephen J.: Same Call, Different Men: The Evolution of the Priesthood since Vatican II. Collegeville 2012.
- Cozzens, Donald Bernard: Měnící se tvář kněžství. Reflexe nad krizí kněžské duše. Praha 2003.